СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ | РІК XXXII. | Число 49. | Джерзи Сіті, Н. Дж., пятниця, 29. лютого, 1924. | VOL. XXXII. | No. 49. | Jersey City, N. J., Friday, February 29, 1924. | THREE CENTS

ДОГЕРТІ НЕ ХОЧЕ РЕЗИГНУВАТИ, ПОКИ НЕ ДІСТАНЕ „СПРАВЕДЛИВОГО ПЕРЕСЛУХАННЯ"

ВАШІНҐТОН, 27. лютого. — Ґенеральний прокуратор (міністер судівництва) Догерті предложив президентови Кулиджови листа зі заявою, що він не думає уступати зі свого уряду так довго, поки він не добеться справедливого переслухання в своїй справі.

Президент Кулидж видимо невдоволений зі сього становища Догерті, але ще не рішився усунути Догерті силою своєї власти.

РЕПУБЛИКАНЦІ СКЛАДАЮТЬ ВИНУ НА ДЕМОКРАТІВ

ВАШІНҐТОН, 27. лютого. — Офіціяльний орган републиканської партії помістив статтю, в котрій говориться, що заряд демократичної партії при помочи свого упливу на федеральний скарб причинив державі в справі нафти втрати на міліони долярів.

ЗНОВА ВИСОКІ ЗАПЛАТИ ДЛЯ МЕКАДУ

ЛОС АНДЖЕЛЕС, Каліфорнія, 27. лютого. — Вілієм Мекаду потвердив у публичній заяві вістку, що появилася в одній янґставнській ґазеті, що він справді брав від одної сталевої компанії заплату в сумі 200,000 долярів за своє посередництво перед податковим урядом. Мекаду самий признається, що дістав сю суму за те, що вратував підприємству 2 міліони долярів податку, однак він каже, що такі справи не повинно ся підносити проти нього в політичній кампанії, бо він має повне право робити такі річи.

ПЕРЕГОВОРИ В ПОДАТКОВІЙ СПРАВІ НА НІЩО НЕ ПОМАГАЮТЬ

ВАШІНҐТОН, 27. лютого. — Переговори межи провідниками републиканської партії та поступовим бльоком, що мали на цїли наклонити поступовців голосувати за републиканським проектом податкового закона, не повелися, і поступовці відай далі будуть йти рука об руку з демократами.

ЗЛОВЛЕНО 100,000 ДОЛЯРІВ В КОНТРАБАНДІ

НЮ ЙОРК, 27. лютого. — Федеральні урядники зробили ревізію на італійськім корабли Конте Верде та сконфіскували з нього величезну масу контрабанди вартости понад 100,000 долярів. Межи сконфіскованими предметами є всяка всячина, від коронок та діяментів аж до горячих напитків.

ВІДПРАВА В ЧЕСТЬ ГАРДИНҐА

ВАШІНҐТОН, 27. лютого. — Обі палати конгресу відбули нині спільне засіданне в честь президента Гардинґа. В засіданню взяли участь визначні представники уряду, а секретар стейту Гюз виголосив промову, в котрій величав заслуги Гардинґа.

ВУГЛЕВИЙ СТРАЙК

ВИЛКС-БАРЕ, Па., 27. лютого. — У сімох вуглевих копах підприємства Лігай енд Вилкс-Баре Ковл Ко. почався нині страйк яких 6,000 робітників, котрі кажуть, що компанія відмовилася полагодити цілий ряд зажалень робітників. Уряд першого округа юнії заявляє, що страйк не має потвердження юнії.

СЛІДСТВО ЗА ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ ЖОВНІРІВ

ЛІВЕНВОРТ, Канзас, 27. лютого. — Спеціяльний слідчий комітет уже покінчив переслуханне 223 військових арештантів, що сидять тут за ріжні військові провини з воєнних часів. Слідство має на цїли предложити арештантів до помилування.

З МЕКСИКАНСЬКОГО ПОВСТАННЯ

ТУКСПАМ, Мексико, 27. лютого. — Федеральний ґенерал Ґутієрес ввійшов нині в се місто, захоплюючи його остаточно від повстанців. Війска сейчас привернули в місті лад і порядок. При вході федеральні війска захопили припаси для 600 повстаців. Нафтові шиби та збірники найдено неткнені.

КРОВАВА БІЙКА КОЛО ТЮРМИ

ЛАФКИН, Тексас, 27. лютого. — На тюрму повіту Анджеліни, в якій тепер сидить Мурин Букер Віліємс, обжалований за вбийство одного білого місіонара, напала велика товпа білих та пробувала його дістати з тюрми, щоби виконати на ньому лінч. Тюрми боронила громадка спеціяльних заступців шерифа. До товпи віддано богато вистрілів, які ранили легко чотирох людий. Коли на місце подій наспіли стейтові війска, товпа відступила.

РОЗБИЛИ ЗБОРИ КЛЕНА

ВОКЕША, Вискансин, 27. лютого. — На готель Комершел, в якому мали відбутися організаційні збори Ку-Клакс-Клена, напала товпа з яких три тисячі осіб, побила вікна, погасила світла та розігнала всіх зібраних.

БОРОТЬБА ЗА НЕЗАВИСИМІСТЬ ФИЛИПІНСЬКИХ ОСТРОВІВ

МАНІЛЯ, Филипини, 27. лютого. — Державний контрольор Райт зборонив Товариству Филипінської Независимости вживати свобідно фондів, зложених в його касі на цїли товариства. Филипінці закидають Райтови, що він не має права робити такі зарядження та що вони будуть далі вести кампанію за своєю независимостю без оглядну на урядові перешкоди.

БИЛ ПРО ЗМЕНШЕННЄ ДОХОДОВИХ ПОДАТКІВ.

ОЛБЕНІ, Н. Й., 26. лютого.— В кругах членів стейтової леґіслятури заповідають, що леґіслятура і стейт приймуть новий законопроект, який зменьшить стейтові доходові податки.

ДІВЧИНУ ЗАСУДЖЕНО НА ДОСМЕРТНУ ВЯЗНИЦЮ.

ШИКАГО, ІЛЛ., 26. лютого. — Тут засуджено нині на досмертну вязницю 19-літню дівчину Катерину Мальм, за се, що підчас рабунку убила сторожа Едварда Лемана.

Стейтова влада домагалась кари смерти і жадала, щоб заприсяжено всіх членів лави присяжних суддів, що вони не противляться карі смерти женщини через повішенне.

Одначе вкінці її засуджено лише на досмертну вязницю.

ПРИЇЗД АМБАСАДОРА НОВОГО БРИТІЙСЬКОГО УРЯДУ.

НЮ ЙОРК, 27. лютого. — На корабли Олимпику приїхав сюди нині Говарт, амбасадор Великої Британії для Злучених Держав. Коли ґазетярі питали амбасадора, як довго на його думку удержиться уряд партії праці в Англії, Говарт відповів, що на таке питання навіть Мекдоналд не потрафив би відповісти.

ОРҐАНІЗАЦІЯ БУТЛЕҐЕРІВ.

Перед Нюйорським стейтовим судом, що веде тепер росправу проти міських поліційних урядників за занедбанне своїх урядових обовязків, виступив яко свідок один поліційний урядник та зізнав, що властителі нюйорських кабаретів, продаючих алькоголічні напитки, зорґанізувалися в дуже хитру орґанізацію та перед поліційною ревізією переносили свої горівчані припаси до других товаришів, де поліційної ревізії не мало бути.

„НОВА БІБЛІЯ".

Чарлз Ф. Потер, пастор одної унітаріянської церкви в Ню Йорку, та відомий провідник модерністів, заявив, що видасть незадовго нову американську біблію, яка має заступити жидівську, та що на місце святих з біблії він буде вживати в проповідях американських героїв, як Вашінґтона, Адамса, Лінкольна й Вилсона.

АРЕШТОВАНО ПРОПОВІДНИКА З ДІВЧИНОЮ.

В місті Джеймставні, в стейті Ню Йорку, арештовано Федерика Джансона, проповідника конґреґаціональної церкви в Менсфілді, в стейті Огайо, за те, що він приїхав туди автом в товаристві панни Добеспек, орґаністки своєї церкви. Жінка пастора, занепокоєна зникненнем мужа, просила міську поліцію найти її мужа.

ЯНГ ПОКИНУВ ПОЛЬЩУ.

Зі Львова повідомляють, що англійський фінансовий знавець Янг, котрий їздив до Варшави реформувати фінанси Польщі, покинув її і вернувся до Лондону. Причиною зірвання зносин з польським урядом є се, що премієр Володислав Ґрабський не хотів предложити йому документів польського міністерства скарбу.

ІБЗЕН І АНАЛЬФАБЕТ.

„Іль Прогресо" пише, що сам Ібзен (норвежський драматур) оповідав своїм приятелям пригоду, яка йому приключилася була підчас побуту в Римі. „Коли я одного дня переходив улицею Націонале, звернув мою увагу великий афіш на мурі, а перед ним богато людей. Я не мав із собою окулярів, (Ібзен був дуже короткозорий) тож питаю одного з присутних: „Даруйте, що написано на цьому оголошенню?" А цей мені преспокійно відповів: „жаль мені, любий пане, але я також не знаю читати".

ДИЧИНА НАСЛІДКОМ МОРОЗІВ ІДЕ ДО ЛЮДСЬКИХ ХАТ.

Ґазета „Бернер Бунд" звідомляє з ріжних сторін Тироля: Величезні маси снігу в горах і в лісах заподіюють серед дичини шкоди, яких не тямлять від десяток літ. Якдичина дуже терпить, пізнати найліпше з цього, що звичайно така дуже подохлива сарна, тепер із голоду зробилася зовсім освоєна. Цілі їх стада сходять із гір у села. Майже всі держаться поблизу хат. Ґолод гонить їх до самих хат. Один власник лісового району в Оберінталь узявся так ратувати сарни від загибелі: Казав зловити около двацять сарнів. Як глибокий сніг, то це зовсім не тяжко, бо сарни застрягають у снігу. Захистив їх у стайні й кормить їх поки такі страшні морози. З усіх сторін Тиролю надходять вістки, що сарни приходять до хат і легко їх ловити. Багато їх паде жертвою собак.

СВЯТО УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.

22. січня ц. р. відсвяткувала Спілка Студентів Українців свято Злуки Західних і Східних Українських Земель. На святі були присутні представники німецького, магометанського, грузинського та болгарського студентства. Свято відкрив своєю промовою проф. Б. Лепкий. Після його промови виголосили ряд привітань представники своїх та чужих товариств. Найкраще та найбільше зворушаюче привітання виголосив представник грузинського студентства.

Дальше слідував реферат студ. В. Кучабського. В своїм рефераті зясував ідею Української Держави і шляхи її здійснення. Свято закінчив промовою представник Спілки асистент Доманицький. (Літопис).

НОВА НАГОРОДА ЗА ПЛЯН МИРА.

ШИКАГО, ІЛЛ., 26. лютого. Огостос С. Тамес, президент світової федерації товариств образовання, оголосив конкурс на найліпший виховуючий плян для осягнення світового мира.

Нагорода за плян виносить $25,000. Плян мусить бути предложений до 1-го липня с. р.

Гроші на сю нагороду дав Рафаїл Гермен з Дітройт, Миш.

УКРАЇНСЬКІ СВЯТА В ПОЛЬСЬКІЙ АРМІЇ.

Польська військова влада оголошує в польській пресі список грецько-католицьких свят, підчас яких Українці жовніри мають бути звільнені від обовязків, і в день яких військові духовники мають відправляти богослуження для Українців в польській армії. До тих свят зачислено тільки Великдень, Благовіщенне, Івана Хрестителя Різдво і Йордан.

ЛЬВІВСЬКЕ ВОЄВІДСТВО НЕ БУДЕ ОБСАДЖЕНЕ.

Львівська жидівська ґазета „Хвіля" довідується з добре поінформованих варшавських кругів, що львівське воєвудство не буде обсаджене. Функції воєводи виконувати ме заступник Зімни. Правительство Ґрабського рішило так, бо сторонництва не можуть згодитись на нікого з предложених кандидатів.

ВІДВІДИНИ ГОЛАНДСЬКОГО ПРОФЕСОРА ШТАЙНМЕЦА.

Запрошений берлінським університетом для викладів про національну проблєму в Европі, проф. Штайнмец застановлявся м. ин. і над проблемою української національности. Він порівнував Українців з Поляками та Москалями. „Москалі" сказав він, „це нація, яка кінчить своє істновання, Українці ж знова здобувають собі право істновання на карті Европи".

Підчас свого перебування в Німеччині проф. Штайнмец відвідав 18-то січня зі своїм сином Спілку Студентів Українців в Німеччині. Вів довшу дискусію з нашими студентами. В розмові виявив надзвичайне заціkавлення українським народом. Цікавили найбільше профес. Штайнмеца найновіщі часи на Україні. По довшій розмові попращав він о годині 2 ночи наше студентство.

СПІР ПРО ЗМІНУ ВЕРСАЙСЬКОГО МИРОВОГО ДОГОВОРУ В АНГЛІЙСЬКОМУ ПАРЛЯМЕНТІ

ЛОНДОН, 27. лютого. — На нинішньому засіданню палати послів видвигнув посол Роналд МекНіл, бувший товариш міністра закордонних справ, справу промови міністра Артура Гендерсона, в якій сей сказав, що Правительство Партії Праці домагається негайної ревізії версайського мирового договору. Він домагався, щоби премієр Меданелд заявився про сю справу, бо вже промова Гендерсона викликала бурю у француській пресі.

Премієр Мекданелд у відповідь сказав, щоб МекНіл не дуже журився сим, що пише француська преса, бо і так вона ніколи не величала і консерватистів. Про заграничну політику, казав він, він уже говорив у своїй першій промові.

Говорив також бувший премієр Лойд Джордж, котрий заявився проти ревізії версайського мира.

ГРОЗЯТЬ ЛАКАВТОМ 500,000 РОБІТНИКІВ

ЛОНДОН, 27. лютого. — З Менчестер повідомляють, що англійські бавовняні фабрики грозять лакавтом 500,000 робітників, щоби зломити страйк в малій фабриці в Ройтон.

АНҐЛІЯ МАЄ ПЛЯН КОНТРОЛІ ВІЙСЬКОВИХ СИЛ НІМЕЧЧИНИ

ПАРИЖ, 27. лютого. — Аліянтська „конференція амбасадорів" подала до відома, що Анґлія має новий плян аліянтської контролі над військовими силами Німеччини.

На основі сього пляну аліянтська комісія знову сиділа би в Німеччині. Французи се приймають із застереженнем.

ФРАНЦІЯ ГОТОВА ОПОРОЖНИТИ РУРЩИНУ

ПАРИЖ, 27. лютого. — Президент Франції Александер Мільран заявив, що Франція склонна опорожнити Рурщину, якщо Німеччина зачне негайно платити їй „воєнні відшкодовання".

КРІЗА В БЕЛЬҐІЇ

БРУКСЕЛЯ, столиця Бельґії, 27. лютого. — Бельґійський кабінет під проводом премієра Теніса нині по одержанню заяви недовіря парляменту.

Правительство Теніса повалили соціялісти разом з флямандськими католиками (Флямандці ґерманської раси) по стороні ізза францусько-бельґійського економічного договору.

Провідник соціялістів Вандервельд заявив, що бельґійські соціялісти будуть домагатись нових виборів, соціялізації засобів продукції, податку з капіталу на публичні довги, зменьшення часу військової служби і міжнародньої угоди з усіми державами, між ними і з Росією.

СПРАВА ВСТУПЛЕННЯ НІМЕЧЧИНИ І РОСІЇ ДО ЛІҐИ НАРОДІВ

БЕРЛІН, 27. лютого. — Дневник Ді Цайт заповідає, що Німеччина вступить до Ліґи Народів лише тоді, як одночасно вступить і Росія.

Зноваж, як повідомляють з Москви, большевицька урядова ґазета Известия пише, що Росія не вступить до Ліґи Народів, поки вона не змінить основно своєї конституції.

ПОМЕР В ГОСТЯХ У КРОНПРИНЦА

БЕРЛІН, 27. лютого. — Провідник ліґи німецьких землевласників Ґустав Резіке відвідав бувшого німецького престолонаслідника Фридриха Вільгельма в його посілости в Елс, на Горішньому Шлеску, і там помер на удар серця.

ПОЛЯКИ СКАСУВАЛИ ТРИ МІНІСТЕРСТВА

ВАРШАВА, 27. лютого. — Польське правительство скасувало міністерство почт, здоровля і прилюдних праць і передало чинности тих міністерств нишим департаментам. Се запорядженно задля ощадности.

РОЗСТРІЛЯНО КОЛЧАКОВОГО ПОЛКОВНИКА

МОСКВА, 27. лютого. — Советський військовий трибунал засудив на смерть полковника з бувшої армії Колчака, Дзюбенка, за шпигунство для польської місії в Москві. Його зараз розстріляно.

ЗВІНКІ ГРОШІ В МОСКВІ

МОСКВА, 27. лютого. — Нині російський державний банк випустив вперве нові металеві гроші в обіг. Протягом кількох годин вже приватні торговлі мали у себе невеликий засіб звінкої монети.

ПАТРІЯРХ ТИХОН ТЯЖКО ЗАНЕДУЖАВ

МОСКВА, 27. лютого. — Патріярх російської православної церкви Тихон тяжко занедужав у минулу суботу.

Він дістав пораженне апоплексією в Донському монастирі.

ЗАМІСЦЬ „РУСИНА"—МОСКОВСЬКИЙ ЛИСТОК

УЖГОРОД, 14. лютого. — Депутація центрального „русскаго національнаго совѣта", у складі Камінського, Фенейка, Валицького й Горницького, відвідала дня 2. лютого підкарпатского віце-губернатора Розсипаля і переговорювала з ним про заснованне щоденної „русской" ґазети на Підкарпатській Руси.

ЗАСУД РОСІЯНИНА В КИТАЮ

ХАРБІН, Манджурія, Китай, 26. лютого. — Тутешній китайський суд потвердив смертельний засуд на Москаля Алексія Корнилова, якого був засудив минулої осени.

Його засуджено на смерть за се, що втік із суду і убив кількох поліцаїв.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy		Поодинoке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

В Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тил. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ХВИЛЯ АРЕШТОВАНЬ НА ПОКУТЮ.

ПЕТЛЮРІВСЬКИЙ ДОСТОЙНИК КОВАЛЕНКО-ВАЛЕНҐА „МУЖЕМ ДОВІРЯ" ЛЯЦЬКОЇ ПОЛІЦІЇ.

Зі Львова пишуть нам:

До останнього часу поліція на Покуттю задовольнялась поодинокими арештованнями та ревізіями серед місцевих Українців. Робила вона це з необхідности, бо не могла собі знайти иншого заняття.

Та нині їй захотілось нагадати про своє істнування чимсь поважнійшим. Тому вона напружила всі свої сили, щоби здобути щось „грубшого".

Отож в останніх днях минулого січня їй удалось задовольнити свій апетит у повности. Допоміг їй у цій справі „муж довіря" поліції, бувший петлюрівський достойник, а нині всюди знаний „діяч" ВАЛЕНҐА, якого правдиве призвище — КОВАЛЕНКО. Цей „діяч" вибрав Гуцульщину тереном своєї діяльности. Оселився він тут що-йно в літі, але так пильно працював, що вже дня 25. січня поліція могла заарештувати коло 30 осіб, переважно селян, мешканців Косівщини.

Арештовані зістали селяне з Криворівні: Северин Віндик, Микола Боднарук, Петро Зеленчук, Микола Галапасюк, Василь Магорук; крім того парох с. Криворівні о. Юліян Гранківський і бувший посол до Української Національної Ради селянин-радикал Гриць Дувірак. Як звичайно, поліція вмовляе в них якийсь політичний „спісок". Витягнули також адвоката з Косова д-ра Рондяка. Але й тих жертв було, очевидно, замало.

Дня 26. січня агенти коломийської поліції виїхали в околиці Заболотова і в слідуючий „дотепний" спосіб звабили в свої сіти силу людей. Вони пукали вночі до вікон, витягали сонних людей на вулицю й таємничо шептали: „Черемош! Черемош! То гасло! Я свій! У Косові арештують наших! Скажіть, хто-б тут допоміг?"... Заспані люде, думали, що тут ходить о віктуали для арештованих, подавали адреси заможнійших мешканців. У цей спосіб арештовано в Заболотові кооператора Павлюка, народних учителів Міхняка й Марчука, селянина Роґу, а в Задубрівцях учителя Гуцуляка.

Всіх арештованих у Косові, Печеніжині й Заболотові привезено до Коломиї, де в днях 27. і 28. січня арештовано ще з місцевих Українців лікаря каси хорих д-ра В. Білозора, ґімназіяльних професорів Стражника, Микитюка й Леонтія Кузьму, адвоката д-ра Івана Ганкевича, Пилипа й кооператора Олексу Пушкара.

Арештованих зібрали на головній варті, в зимних казематах, під охороною цілої роти війска. Не диво, що арештовані дуже розхорувались, особливо-ж поважно захорував слабовитий др. Білозор, чоловік щиро цінений і люблений місцевою людністю.

Опріч арештовань переведено ревізії в домах багатьох коломийських Українців.

Дня 1. лютого завішено діяльність робітничого освітного товариства „Воля" в Коломиї, причім забрано печатки, бібліотеку, касові книжки то-що.

Слідство переводить цивільна політична поліція спільно з війсковою поліцією. Частину арештованих випущено, переважно інтеліґентів, селяне-ж усі зістаються під арештом.

Нині на цілім Покутю переводяться нові арештовання й ревізії.

Арештований спільно з иншими головний виновник повищих репресій Валенґа-Коваленко дня 31. січня „підрізав" собі горло. Однак, зробив він це так „зручно", що лікарі негайно його врятували. Була то, очевидна річ, проста симуляція, на якій кожда дитина пізнається.

ЛІҐА НАРОДІВ ЗАДОВОЛЕНА...

ПРАГА, 8. лютого. (Вл. кор. „Свободи"). — Урядово повідомляється:

„Чесько-словацький уряд з огляду на свої міжнародні зобовязання періодично сповіщає Ліґу Народів про свою працю на Підкарпатській Руси про свої заходи до постепенного здійснення автономії в тій частині републики. Наш останній звіт, переданий Лізі Народів у місяці вересні м. р., розглядався недавно в Парижі комітетом III Ради Ліґи Народів, який займається справами національних меньшостий. Комітет був У ПОВНІЙ МІРІ ЗАДОВОЛЕНИЙ звітом чесько-словацького уряду й уповноважив начальника секції національних меньшостий Ліґи Народів, п. Кольбана, і менем комітету принести міністрови Бенешови ґратуляції з нагоди поданого ним звіту".

Підкарпатські Українці можуть відповісти на се офіціяльне лицемірство тільки гірким усміхом.

МЕМОРІЯЛ БІЛОРУСЬКИХ ПОСЛІВ.

Білоруські посли польського сойму подали папі римському меморіял, який освітлює становище Білорусинів-католиків.

У меморіялі висловлено прошення:

1) Визнати рівноправність білоруської мови по костелах. 2) Передати костели до розпорядимости білоруського католицького духовенства. 3) Завести по католицьких духовних семинаріях науку білоруською мовою. 4) Призначити на епископські катедри у Вильні — маґістра богословя о. Хведзка, бувшого ректора петроґрадської ремсько-католицької духовної семинарії, а в Минску — доктора богословія о. Ф. Абрантовича, бувшого ректора римсько-католицької духовної семинарії в Минску.

РЕВОЛЮЦІОНЕР, ЯКИХ МАЛО.

МОГАНДА КАРАМЖАНД ҐГАНДІ.

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

Західна культура витворила **два типи революціонера.** Перший тип, якого найкращим виразником був Ленин, намагається дійти до своєї революційної мети шляхом крівавим, шляхом переворотів і терору. Другий тип, якого втілення знаходимо в особі Макдонельда, простує до своєї мети шляхом співробітництва, угоди з ворогами.

Східна культура витворила **третій тип революціонера,** цілком неподібний до перших двох. Революціонери цього типу однаково відкидають і насильство, і співробітництво. Тактика цих революціонерів вичерпується гаслом: non-cooperation".

Моганда Карамжанд **Ґганді** є духовим батьком цього своєрідного революційного руху. У цілім світі про нього оповідаються леґенди. Славний французький письменник Ромен Роллян написав про нього велику книгу. Його називають „некоронованим королем Індії". Самі Індуси на нього моляться й називають його „магатма", себто святим, людиною з надприродними силами...

Ґганді народився р. 1869 у заможній купецькій родині в Західній Індії. Його батько один час навіть був першим міністром у Каргіварі. Скінчивши вдома юридичні студії, молодий Ґганді поїхав до Лондону де склав адвокатський іспит. Якийсь час він потім був адвокатом у Бомбеї, мав там блискучу практику, але незабаром подався до Полудневої Африки й став там на чолі індійських робітників, дуже гноблених місцевими підприємцями.

Вже тут почав витворюватись той образ своєрідного революційнера, який по кількох роках остаточно викристалізувався. Ґганді скинув з себе европейський одяг, перестав їсти европейську страву, відмовився від европейської культури й цілковито поставив себе на ґрунт будизму.

Хоч йому довелось скоштувати чимало лиха й не раз посидіти в тюрмі, проте він не кидав свого діла й таки добився того, що становище його земляків у Полудневій Африці значно покращало. По короткім побуті в Анґлії підчас світової війни він повернув до рідного краю й тут зразу заняв видатне місце серед провідників індійського визвольного руху. Коли в році 1920 помер провідник індійських націоналістів В. Ґ. Тілак, Ґганді остаточно зробився начальним провідником свого народу.

Рівночасно відбувся і його остаточний розрив з культурою та світоглядом Заходу. Він убрався в грубу сорочку, яка сягає йому до пят, став носити особливу шапочку, яку тепер носять усі його прихильники. Він дав обітницю жити в бідности й чистоті. Щоденна його їжа складається тільки з миски молока, жмені рижу й кусника хліба.

Своїм зовнішнім виглядом і життям наблизившись до традиційного типу індуського святого, Ґганді й свою революційну теорію збудував на традиційній індуській основі. Індія, каже він, мусить скинути з себе західні впливи, щоб воскресити свою давню могутність. Та не насильством мусить бути скинуте панування чужинців, а **скріпленнем власної духової сили.** Найвищим законом є для нього — **не завдавати болю ніякій живій істоті.** Як і Толстой, він учить **не противитись лихови насильством.**

Як же довести чужинців до того, щоб вони самі виреклися своєї влади над Індією? Ґганді каже, що цього можна осягнути через „азамйоґу", себто через свідоме оминання всього того, що стоїть у звязку з анґло-індійським урядом. Тому Ґганді жадає від своїх однодумців, щоб вони послідовно бойкотували всі анґлійські уряди та установи, всі европейські товари й школи. Коли більшість Індусів обєднається на цім ґрунті в один національний фронт і однодушно проведе цю „no-cooperation", тоді мала купка білих урядників, яка досі панує над 300-міліоновим індійським народом, сама побачить безвиглядність своєї ситуації й признає себе переможною. Індусам тільки залишиться взяти владу в свої руки, яка на них уладе, як падає дозрілий овоч з дерева.

Нам, звиклим до инших методів революційної боротьби, ця пасивна наука може показатись недосконалою. Але в Індії вона має величезний успіх. На руки „святого" складаються величезні суми; половина Індії носить його шапочку; по ріжних містах Індуси збирають величезні купи европейських матерій та річей і прилюдно їх палять. А найкращим доказом успіху Ґганді служить те, що два роки тому анґлійський уряд замкнув його до вязниці під замітом „головної зради"...

То був зробив уряд Ллойд Джорджа. Нині прийшов до влади робітничий уряд Макдонельда, й одним з перших його заходів був приказ про звільнення Ґганді. Революціонер другого типу увільнив революціонера третього типу. Цікаво, що з цього вийде.

Прага, 9. лютого.

Радянин.

ДОПИСІ

БОСТОН, МАСС.

Звіт з віча.

Дня 27. січня 1924 відбулося віче в парохіяльній галі при вул. 136 Арлінґтон, на котре запрошено добр. Володимира Шелевича яко головного референта. Галя, хоть справді не велика, була переповнена вічевиками. О третій сполудня на естраду вийшов місц. парох о. Йосиф Пелехович та в своїй короткій палкій промові отворив віче та попросив громаду, щоби вибрала предсідателя. Більшостию голосів вибрано гром. Николая Давискибу, котрий подякував за вибір та покликав головного референта добродія Волод. Целевича а на секретарів гром. Ілію Чопика та Стефана Заборського. На естраду вийшов добр. Володимир Целевич, котрого публика приняла гучними оплесками. Добр. Целевич в своїй 1½ годинні промові представив зібраним важке положення в краю, описав життя селян та міщан та подавав вказівки, в який спосіб допомагати краєвим орґанізаціям та піддав людям до вибору на які ціли дохід з віча єго піде, а саме на „Рідну Школу" та Інвалідів. Дві части гроший на „Рідну Школу" а трету часть на інвалідів. Віче відбулось тихо та взірцево.

Жертви на вічу зложили слідуючі: Дмитро Кузь 10 дол.; о. Йосиф Пелехович, Іван Майданий, Йосиф Бербелицький, Михайло Каправий, Григ. Мартюк по 5 дол.; Ілия Чопик, Ст. Чопик, Ст. Заборський, Ів. Чічко, Ник. Давискиба, Корнило Вишньовський, Хомин, П. Боднар, Ник. Довганьчук, Марія Зварич, Параска Погорецька, Григорий Музика, Ілія Теличин, Гр. Зварич, Андр. Каправий, Данило Сілінський, Сава Антонюк по 2 дол.; Мик. Козовик, Мих. Шемета, Ник. Гуцуляк, Ілія Ставничий, Йосиф Козовик, Іван Масний, Ол. Кісільовський, Гр. Оверко, Вас. Мельничук, Анастазія Боршник, Олена Музика, Марія Гримак, Ст. Штоґрин, Ірина Пелехович, Олекса Кудрик, Антін Івашків, Дм. Пащак, Іван Ґлінський, Пилип Бедзінський, П. Завальнюк, Пилип Боднар, Катерина Ляшкевич, Ілія Волощук, Антін Балицький, Ст. Бойко, Теодор Теодощук, Лука Гриценко, В. Мельничук, Ол. Панькевич по 1 дол.; Кукуруза Никола 2 дол.

Разом зібрано 100 дол. і вислано 96 дол. на „Рідну Школу" до Укр. Педаґогічного Тов. у Львові, Ринок 10, з припорученнем віддати одну третю часть на Укр. Інвалідів, 4 дол. коштує пересилка гроший в долярах.

Ілія Чопик, секр. віча.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Біда бездержавному народови.

В американських часописях була подана вістка, що Московщина хоче вирішити жидівське питання в той спосіб, що хоче віддати Жидам на власність чатину української землі і з того учинити незалежну жидівську державу. Редакція „Свободи" дала відповідь у передовиці на цю нахабність, але мені прийшло на думку і собі сказати пару слів, як дивлюся я, як український робітник, на цю справу.

Наші „комісарі" з Ню Йорку стараються раз попри раз втовкати у голови читачів свого органу, що т. зв. радянська Україна це наділі свобідна держава, яка править Україною так, як цього бажається українському населенню.

Повну брехню тих московських наймитів бачить кождий свідомий чоловік, який знає, що тота „радянська влада" складається переважно із чужинців та що тільки незначне число українських уродженців займає в ній місце. До тогож усі ті українські уродженці є самі перевертні, які відцурались свого народу, а пішли на службу Московщині.

Московські большевики поставили їх тільки як прималу для таких що дадуться піддурити голим словом, самою тільки високопарною прізвою, у якій нема ніякого змісту. В ніяких важних справах Москва не питається про раду у тих собою наставлених бовдурів. Вони поправді є тільки поліційною службою, яка виконує насліпо усі прикази, видані з Москви.

Уся т. зв. „українізація" ведеться тільки за призволом московського уряду, який не міг здержати національного руху на Україні і хотів добути собі якого-такого спокою через прибраннє зверхньої української одежі для своїх пахолків на Україні.

Міркували і міркують собі московські нові царі, що їм буде лекше приборкати український визвольний рух, коли їх опричники на Україні заговорять до народу в його рідній мові. Колиж до того заведуть ще українську мову у школах, то через це дорешти піддурять не хитрих Українців, що ось, мовляв, маєте сповнені усі свої бажання.

І за ту сочевицю вони гадають підкупити наш народ, щоб він зрікся свого права бути господарем на своїй земли!

Подивімся тільки, що значить отта „спілка" з Московщиною. Через ню ми втратили досі Галичину, Волинь, Підляше, Холмщину, Буковину і Бесарабію. Колиб московські большевики були залишили нас в спокою, нині Україна булаби стояла як незалежна держава з усім своїм народом і з усіми землями. Вони не тільки закріпостили Придніпрянську Україну, але не зуміли навіть задержати вкупі усіх українських земель.

До тогож вони і надалі порядкують Україною, начеб спадщиною по російських царях. От і тепер хотять віддерти новий шмат із тіла України, щоби вспокоїти жидівське питанне.

Без українського народу вирішують, що частина України має стати новою Палестиною для Жидів.

Нехайжеж хоч Жиди знають, що Українці ніколи не визнають як свій законний уряд — московську тиранію та її наймитів т. зв. „радянську владу". Власником українських земель є український народ, який ту землю засів і приобрів. Перемога наїзників є тільки часова. Український народ зорґанізується певне у таку силу, що добуде свою власну державу і свій власний уряд, вибраний волею більшости своїх горожан. Теперішна насила вважається на Україні як наїзд розбишак, які не можуть законно рішати про ніякі українські справи!

П. К.

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

САВТ БРУКЛИН, Н. Й. Укр. бр. св. о. Николая, від. 293, повідомляє всіх членів, що квартальні збори відбудуться в неділю, 2. марта о годині 11. перед полуднем в гали каплиці під ч. 157—18-та ул. Довгуючі члени з вкладками обовязані свої вкладки вирівнати, бо будуть суспендовані. Позаяк будуть важні справи до вирішення і вибір касієра, взиваєсь всіх членів, щоби на ті збори явились, а то під карою урядники 1 дол., а члени 50 цнт. На зборах будемо приймати членів до братства і до У. Н. Союза. — С. Нигрич, предс.; Г. Чоподайло, секр.

НЮ ЙОРК, Н. Й. Укр. Тов. Жеребецька Любов, від. 144 повідомляє, що місячний мітинґ відбудеться о годині 8.15 вечером в суботу, 1. марта в гали У. Н. Дому під ч. 217 Іст 6-та ул. На порядку нарад справа Вечірка і другі важні справи. Неявившийся член заплатить кару 1 дол., а урядник 5 дол. — І. Федун, предс.; М. Ямко, секр.

ПОМЕР Г. М. СИДОРЕНКО.

ПРАГА, 6. лютого. (Вл. кор. „Свободи"). — Вчора тут помер від серцевої недуги Григорій Микитович Сидоренко.

Покійний відограв не аби-яку ролю в історії українського визвольного руху. Інжинір шляхів по освіті, він до революції служив на вищих залізничних посадах у Сибіру й був одним з найбільш активних членів Української Громади у Томську. На початку революції 1917 р. він одним з перших прибув на Україну, щоб взяти участь у відбудові української державности. Як непартійний соц.-демократ і самостійник, він дістав у другім кабінеті Голубовича (весна 1918 р.) теку міністра почт і телеґрафів.

Коли впала гетьманська влада, й Директорія повисилала закордон свої дипльоматичні місії, Сидоренка було призначено головою української делеґації при мировій конференції у Парижі, На цім становищу він пробув до осени 1919 р. Потім він був призначений послом У. Н. Р. до Відня, й на цім посту він залишився аж до ліквідації віденського посольства.

Перед кількома місяцями Українська Господарська Академія у Подєбрадах запросила небіжчика на посаду свого бібліотекаря. Та недуга вже наложила на нього своє тавро, й перед місяцем він був змушений лягти у Празі в санаторію, з якої він вже й не вийшов.

Пером Йому земля! **Р—н.**

І. М. СИДОРЕНКО.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В ЧЕРНІВЦЯХ.

З Черновець пишуть до львівського Діла:

В справі перселідувань українського шкільництва й учительства на Буковині передано протест міністрови освіти, про що заговорила букарештенська преса. Заложино новий український банк, до якого приступило відразу около 100 членів. Добре розвивається „Українська Народня Кнегозбірня".

Зате заснітилися старі товариства „Народній Дім", „Руська Бесіда", „Українська Школа" і „Українське Касино" ізза малого числа членів. Таксамо співацький „Кобзар".

Студентські товариства „Запороже" і „Чорноморе" мають споре число членів, та проте є яких 200 „диких", себто незорґанізованих студентів.

Святковано 60 роковини уродин писменниці Ольги Кобилянської 27. падолиста м. р. поранком.

Український Хор дає театральні вистави, а під новий рік устроено дві Маланки, а й новорічний вечір, на якому явилось велике число гостий, особливо молоді, що розмовляє вже не по німецьки а по — українськи. Шкода тільки, що нема кому ту молодь заохотити не тільки до танцю, а й до національної праці.

ЯК ПОБАЧИШ.

(Українським інвалідам).

Як побачиш рільника на полі
З плугом, з боронами, при роботі,
Погадай, — він жито й бараболі
Добува з землі для тебе в поті, —
Погадай: не легка річ орати,
Куди лекша паску споживати!
Як побачиш шахтярів, мов тіни
З ліхтарками як ідуть до ями,
Погадай: вони ті чорні стіни
Під землею, власними руками
Розбивають, щоб з землі дістати
Вуголь, нафту, сіль, для тебе, брате!
Як почуєш гук машин, мов громи
В чорних хмарах, поміж коминами,
Погадай: в тих челюстях Содоми
В копотах, пилюзі, між димами
Робітник кує, ґиблює, струже —
Для твоїх вигід працює, друже!
Як візьмем, мій сину, книжку в руки,
Драми, повісти, або поеми,
Для розваги, або для науки,
Щоб дізнатись хто ми, звідки, й де ми?
Погадай, що не одна там стрічка
Не письмо, а лиш безсонна нічка!
Як стрінеш на вулиці каліку
Без руки, ноги, або без ока,
(А таких у нас тепер без ліку!),
Не дивись на нього ти з висока,
Тільки шапку скинь і поклонися,
Він за твою рідну землю бився,
Він безсильний нині і бездольний,
Щоб ти завтра славний став і вольний!

Богдан Лепкий.

ПЕРЕД ШЕВЧЕНСЬКИМ СВЯТОМ В НЮ ЙОРКУ

Дня 14-го лютого в Українськім Народнім Домі в Ню Йорку відбулась нарада представників кільканадцяти найважніших українських товариств м. Ню Йорку в ціли заснування спільного комітету для святочного обходу роковин смерти Великого Кобзаря України Тараса Шевченка. Як запрошені гості були присутні п.п. др. Л. Цеґельський і І. Базяк. Нарадою проводив п. Тим. Мілещук, секретарював п. М. Никифорчин.

Вирішено одноголосно: Українські народні організації м. Ню Йорку влаштовують дня 16-го марта с. р. в Українськім Народнім Домі святочний вечер в память Тараса Шевченка; в тій цїли вони засновують ширший комітет, до котрого входять по одному представникови з кожного товариства; сей комітет Шевченкового Свята вибирає екзекутиву з 6 осіб, а іменно: п. Т. Мілещук, як голова, п-а С. Абрагамовська, як містоголова, п. Ів. Жовнір, як секретар, п. Ів. Марусевич, скарбник і п.п. В. Лазута, М. Никифорчин, члени; уладження Святочного Вечора поручається сій екзекутиві; чистий дохід з сего Святочного Вечора піде в цілости на ювилейний дар для наукового товариства імени Т. Шевченка у Львові; комітет звернеться до всього українського громадянства в Америці з зазивом до уладження Шевченкового Свята по всіх громадах з тим, щоби чистий дохід з цих обходів по половині розділити на Наукове Товариство імени Т. Шевченка у Львові і Українську Академію Наук в Київі; по згаданім Шевченковім Святі в Ню Йорку комітет влаштовує окремий вечер, з котрого чистий дохід піде на Українську Академію Наук в Київі.

Тікети на Шевченківський Святочний Вечер можна вже купувати в офісі Українського Народного Дому.

В програму Свята увійдуть: святочні промови, хори, сольові співи, дуети, інструментальні продукції, декламації Шевченкових творів, живий образ і т. д. У виконанню програми візьмуть участь найкращі українські сили в Ню Йорку.

Імя Великого Батька Кобзаря вимагає, щоби се Свято випало величаво і достойно. Тому кожний свідомий Українець і Українка повинні взяти в нім участь своєю присутністю.

Зложім поклін памяти Пророка-України!

Комітет по влаштованню Шевченкового Свята в Ню Йорку.

ОРҐАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІҐРАЦІЇ

На спільній нараді ліквідаційної Комісії і Виділу Урядовців б. установ ЗУНР. у Відні піднесено думку про потребу окремішної орґанізації західно-української політичної еміґрації.

Наслідком цего порозуміння скликали ініціятори ширші збори західно-української політичної еміґрації у Відні на день 23. січня 1924.

Отсі збори, обговоривши сучасне положення нашої еміґрації з західно-українських земель, постановили:

1. Ствердити потребу орґанізації західно-української політичної еміґрації.

2. Покликати до життя орґанізаційний Комітет, зложений з 7-ми членів, з метою правної і матеріяльної помочі для західно - української еміґрації пробуваючої на території Австрійської Републики.

Уповажнити цей Комітет, щоб дав почин до створення Централі всеї нашої політичної еміґрації. Орґанізаційний Комітет, вибраний зборами з 23. січня 1924, уконституувався 24. січня ц. р. в отсей спосіб: Др. Кость Левицький, голова; Др. Р. Перфецький, містоголова, Гр. Микитей, секретар; Іван Коссак, скарбник, А. Крушельницький, контрольор; члени: А. Жук і Гр. Куріца.

Дня 28. січня ц. р. устійнив Орґанізаційний Комітет західно-української політичної еміґрації у Відні програму своєї діяльности:

а) Дбати про правний захист західно-українських, політичних еміґрантів в тих державах, в яких вони перебувають за кордоном, — передівсім на території Австрійської Републики.

б) Робити заходи перед інтересованими державами та міжнародніми установами в **СПРАВІ ПОВОРОТУ наших політичних еміґрантів до рідного краю.**

в) Старатись про жерела праці, виобразування ПРИСТАНОВИЩА для цих еміґрантів.

г) Піднимити діяльність в справі ПРИДБАННЯ фондів на матеріяльну піддержку для потребуючих помочі еміґрантів, як безпосередно так і через інші запомогові орґанізації і установи.

д) Дати почин і приступити до основання Центрального еміґраційного Комітету в цїли переведення координації діяльности українських орґанізацій які поставили своїм завданнем: допомогу політичним еміґрантам з західно-українських земель.

Отся орґанізація західно-української політичної еміґрації має обнимити ті особи, котрі з причин політичних, або військових опинились поза своїм краєм, та з причин від них незалежних не можуть вернутись до краю.

Комітет міститься в льокалі б. Посольства ЗУНР. у Відні VI Вільдмільґассе, 15|7.

Писма надсилати на руки голови Комітету: Др. Кость Левицький, Відень, VIII. Фльоріяніґассе 54|19.

———o———

ЯПОНСЬКЕ ВЕСІЛЛЯ

Одружіння японського престолонаслідника Гіроґіто з княжною Набако (25. січня) доказує, як чужа цивілізація в Японії все більше випирає національну культуру й давні народні звичаї. Бо Японці вірять, що січень належить до тих місяців, у які не слід справляти весілля. Ще тому кілька літ було би в Японії виключене, щоби кронпринц і наслідник мікада поступив так проти народних звичаїв, як тепер це сталося наслідком одружіння Гіроґіто.

Одначе весільні звичаї заховались іще в усіх колах японської суспільности. Передівсім треба прибрати весільну кімнату в домі молодого. Там відбувається шлюб. Всі звичайні й буденні прикраси виносять із цієї світлиці. „Місце мечів" (спомин із часів самураїв) вибивають білим шовкоб. Тут кладуть триніжок, що зображає гору Гораї — гору щастя. Побіч дві инші підставки з начинням, наповненим вином, а подальше підставка з випханим птахом, звичайно фазаном і лівобіч підставка з коропом, що зображає силу. В вазах накладають: соснові галузки, сливкове цвіття, бамбусове й инші зеленіючі гильки. Лише не сміють це бути цвіти, що легко опадають або скоро вянуть.

Молода в день шлюбу йде в торжественному поході до дому молодого. Звичайно виносять її з дому в носилках (лєктиці) і то насамперед плечима, бо на все пращається з батьківським домом. Приятельки й служниці йдуть також у цьому поході. Батько й мати остаються дома. В деяких околицях Японії діти задержують весільний похід шнуром. Молода мусить викуплятися дарунками.

Коли молода прибула до дому молодого, то молодята в супроводі лише двох служниць ідуть до весільної кімнати. Тут на „місці мечів" обмінюються філіжанками. Служниці наливають вина до філіжанок і молодята подають собі їх тричі на переміну. Цей звичай значить, що подружжа заключено. В новійших часах і з правничого боку перейняли Японці богато відносно заключування подружя. Вистарчає до цього поява обоїх молодять в присутности найменше двох повнолітних свідків. Заява може бути устна або писемна з підписами.

В весільній кімнаті після торжественного звінчання відбувається пир. Запрошують на нього всіх свояків і знакомих. Давніще такий пир відбувався щойно кілька днів після вінчання в домі молодого.

На цьому ще не кінчаться весільні торжества. Коли молода пара вернеться з весільної подорожі (яка тепер усе більше входить у звича), тоді батьки молодої уладжують своякам іще малий пир, а саме при нагоді перших відвидин зяття. Вкінці й молода пара запрошує до себе ще всіх тих, котрі на весілля принесли були молодятам дарунки.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ЕВГЕН ЧИКАЛЕНКО

СПОГАДИ, ЩОДЕННИК ТА ЛИСТУВАННЄ.

І. том.

СПОГАДИ.

V. (1881—1883)

(15)

Зайшовши в недовзі після того до проф. Янтоновича, щоб росказати йому про результат нашої розмови з проректором, ми не застали його вдома, а дружина його Варвара Іванівна повела з нами точнісенько таку саму розмову, як і пані Соколовська, про пропозицію, якої ми їй нічого не сказали. Тарковський і тут виявив великий інтерес і пані Антоновичка визначила нам день і годину, коли ми повинні були прийти до неї. Прийшовши в визначений час, ми застали у неї білявого молодого Москаля, кривого на одну ногу, на призвище Саранчова, який поговоривши з нами, роспитавшися, запросив в визначений час до себе. Виявилося, що він вже скінчив університет і був кандидатом на судові посади і жив у свого батька ґенерала з сестрою, що потім вийшла заміж за міліонера Терещенка, батька того Терещенка, що в 1917 році був міністром „Временного Правительства" Керенського і, як і всі Терещенки, нічого спільного з українством не мав, так само як і другий міліонер, родом Українець Харитоненко.

Саранчов познайомив нас з високим білявим чоловіком, років 30-ти, який поговоривши з нами, але не сказавши свого призвища, запропонував нам вступити в гуртох студентів, що під проводом інструктора, студіюють політичні науки і коли ми згодилися, то сказав, що до нас зайде інструктор невеликого росту з руденькою борідкою. У визначений час дійсно зайшов до нас з такими прикметами дуже симпатичний молодий чоловік, що теж не назвав себе і звів нас ще з двома студентами — Суворовим з Камянця та Івановським з Чернигова, обидва були Москалі, і таким чином з нас склалася пятка, з якою він раз у тиждень читав І-й том Капітала Маркса та пояснив нам програми ріжних соціялістичних партій, віддаючи перевагу народовольчеській. Збиралася пятка раз-у-раз у нас, бо ми втрьох мали просторе помешкання з двох кімнат при купі, на Фундуклеївскім Яру.

Пізніще п. Соколовська познайомила нас з тим самим високим добродієм, що ми познайомилися у Саранчова, але він, а за ним і ми, не подали знаку, що вже знайомі. Через скілька років потім, я довідався, що то був „Член Виконавчого Комітету" партії „Народної Волі" Гартинський, що потім помер на заслані в Сібіру; а Саранчов, арештований, покаявся і заходами свого батька ґенерала був помилований і помер вже бувши товаришом прокуратора Орловського Суду; призвища-ж і долі нашого інструктора так і досі не знаю.

Хоч Тарковський та Волохин і кепкували з мене, я охоче ходив до Лисенка на зібрання „Хрестоматійного Гуртка" і переклав для читанки з Брема скілька коротких оповідань про звірів та птахів. З учасників того гуртка називати нікого не буду, бо ніхто з них потім в українськім рухові себе нічим не виявив, крім жінки проф. Багалія п. Александровичівни.

Ходив я реґулярно і на засідання „Словарної Комісії" до В. Антоновича, М. Крамаря, потім відомого бібліографа та автора чи головного редактора Московсько-Українського Словника, що вийшов у Львові під фірмою М. Уманця та А(деської) Спілки, а також до О. Русова, тоді учителя ґімназії, а потім відомого статистика; крім сих трьох в Комісії приймали участь відомий наш учений фільольоґ К. Михальчук, проф. Дашкевич, проф. Мищенко та инчі.

Слова, записані з народніх уст ріжними людьми по ріжних місцях України і виписані з авторів 60-ти десятників та старіщих, перечитувалися, обмірковувалися в Комісії, переписувалися на картки і роскладалися по алфавиту. Хоч я й не фільольоґ, але робив се з інтересом залюбки, з далеко більшим задоволеннем, ніж займався в нашій пятці Марксом та соціялістичними програмами, бо в часи національного відродження народу національна інтеліґенція його перше всього і найбільше інтересується фільольоґією та історією того народу.

Бував я часом у Лисенка, М. Комаря та О. Русова на родинних святах — іменинах то-що і завжде там чув я чудовий спів Ю. Русова, що співав своїм тоді прекрасним тенором під акомпаніямент Лисенка його знамениті композиції на слова Шевченка.

А раз ми були на великому концерті хора Лисенка, що тоді складався душ з 60-ти, як не більше, студентів та студенток, на чолі з старостою хора Демуцьким, потім відомим орґанізатором хора в Таращанському повіті; концерти тоді, як і театральні вистави, були недавно дозволені, в суперечзабороні указом 1876 р., Лорис-Меліковим. Концерт сей зробив незабутнє враження не тільки на мене, а й на моїх товаришів Москалів.

Професор В. Антонович і всі наші знайомі шукали канцелярії, яка-б приняла нас фіктивними чиновниками, але безуспішно, а тому ми мали багато вільного часу. Я, як вже казав, приймав участь в праці Хрестоматийної та Словарної громад, а Тарковський увійшов у тісні стосунки з революційною партією „Народня Воля" і для пропаґанди серед робітників вступив в столярну майстерню, в яку став ходити і я, щоб навчитися столярству, яке мені придалося-б в сільському житті; там ми всю зиму стргали та пиляли дошки, а крім того нічого не навчилися.

На Різдво Волохин, втративши надію на вступ в університет і не маючи ніякого заняття, поїхав до дому, а ми з Тарковським ще сподівалися дозволу від міністра освіти, що незабаром мав приїхати до Київа.

Живучи в Київі, я завів широке знайомство в українських колах, як серед старших Українців, так і серед студентів. Старші всі були націоналісти-культурники, так само, як і багато студентів, але між останніми почав вже поширюватися радикальний напрямок, під впливом писаннів Драгоманова, які нелеґально приходили до Київа з Женеви, але найбільша частина студентства захоплювалася російськими революційними програмами, особливо „Народною Волею".

Коли приїхав міністр освіти, ми подали йому прохання, але він відповів, що вступ до університету вільним слухачам цілком залежить від університетської Ради (Сенату) і він в те мішатися не може.

Втративши надію, ми з Тарковським з великим жалем роспрощалися з нашими київськими знайомими і виїхали до Єлисаветграду. Пробувши там з тиждень і розповівши нашому гурткові про все, що ми чули і бачили в Київі, я поїхав на Великодні Свята в Перешори.

Давно я весною не бував в степу, ще малим хлопцем, ще до свого пансіонського періоду життя, бо як я вже казав, дядько нас брав в Перешори тільки на літо, коли він сам туди їздив.

Рання весна, коли ще тільки самі жайворонки почнуть співати свою чарівну пісню, найліпший час в степу. Приїхав я саме тоді, коли почався обкот і знов, як малим, я проводив багато часу коло овець; з великим захопленнем сам випалював степ, який через який час вкривався оксамитною зеленню, по якій так і хотілося лягти і покотитися, як ми се робили було малими. Знов їздив з управителем верхи, але тепер вже глибше входив в інтереси господарства, розпитував про те, чого не розумів і що мене цікавило. Натурально знов, майже що-дня бував у о. Василя, але тепер вже ми помінялися ролями — вже не він мене повчав, а я йому оповідав, освідомлював його про інтереси нашої молоді, про її ідеали, напрями і т. д.

Від часу смерти кузини Насті, тітка моя так зажурилася, так за нею засумувала, що зовсім висохла і ходила, як вінь, очі їй закрили катаракти, вона перестала бачити, як і її мати, і нарешті вмерла, коли я вже був в Харкові.

(Дальше буде).

З ЖИТТЯ БОГДАНА ЛЕПКОГО

Початок світової війни.*)

Ще кілька літ перед російсько-японською війною, в прольоґу „На Тарасовій могилі", Лепкий бачив чорну хмару, яка сунеться на нас із півночі, чув далекий грюкіт грому і казав, що зближається момент розправи.

У віршу „Серця мого біль" (з 1901 р.) відчував поет теж, що

„В хмарах грім ґуде —
Тож дрижить душа."

В другім прольоґу, „Кальнишевський", заповідав воскресення нашої Січи „у стіп Карпат", в сонетах в честь Шевченка бачив скриньку Пандори, яка розкривається, щоб на наш край висипати все своє горе, а в передмові до збірки „Кидаю слова" (1911) кликав, „що йде повінь велика і коли ми не збудуємо сильної і високої греблі, то вона нас залле".

Лишаємо на боці питання, чи та ворожба була вислідом його політичної орієнтації, чи являлася вона дорогою поетичної інтуіції, але поет пережив траґедію. Його не розуміли і не слухали, навіть близші, навіть добрі знайомі, до котрих він підходив з реальними плянами на випадок війни. „Алеж, коханий поете, — казали йому, — ми маємо звязки у Відні, маємо добрі інформації, це нерви вас тривожать, більш нічого. Заспокійтесь і дальше пишіть свої вірші."

Заняті економічною та всякою другою роботою, не звертали ми уваги на цей меч Дамокля, що висів над нашим народом, а котрого ми не добачали.

Завданням історика літератури буде проаналізувати траґедію на тлі непорозуміння між поетом і його суспільством, нам приходиться ствердит факт, що таки „звіялася велика буря" й застала нас у дорозі, а не в хаті, під сильною стріхою, в котрій не потрібувалиб ми боятися ні вітру, ні грому.

Дня 28. червня 1914 року, на першім краєвім здвизі наших „Соколів" і „Січей", Лепкий виголосив свій вірщ „Два голоси", написаний зрештою ще в 1911 році, в котрім кликав:

„А я кажу вам: день іде,
Іде така година,
Коли ні тут, ні там, ніде,
Кордонів жадних не буде, —
Лиш даль далека, сина!

А я кажу вам: близький час
І хвиля недалека,
Що буря звіється нараз,
Згуртує і змішає нас
І зблизька, і здалека."

Час цей був дійсно дуже недалекий, бо вже на другий день, нечайно залунав вистріл у Сараєві, покотився зловіщим гомоном по цілій Европі і — події пішли відомим ходом.

Дійсно перервалися кордони, повінь змішала нас до купи й почалася драма, в котрій нам прийшлося грати непідготовлену ролю.

„Хто каже вам, що все одно
Де жити, як вмирати,
Той тягне вас в багно, на дно,
Той вам дає без дна судно
І каже кермувати."

А в нас багато було таких, що не зважилися ще сказати собі і другим, що вони хочуть жити в своїй власній хаті і вмирати чесно та славно за свої ідеали, багато з нас плило по розгуканих хвилях історичного моменту в дряхлім судні припадково нахапаних програм.

„Не підем ми, прийдуть вони,
Таке вже в світі право..."

І вони прийшли. Прийшли вороги наші і забрали землю, котра належала нам, як відвічне насліддя предків наших.

Мало котрі слова поета здійснилися так скоро і з такою невблаганою точністю, як отсі. Мало коли інтуіція віднесла таку побіду над рахунком тверезо думаючого обивателя, як тут.

Із здвиґу вернувся Богдан Лепкий до Кракова. Побут його у Львові на здвизі і в Рогачині (коло Нараєва) на похоронах тітки, Емілії Глібовицької, був ніби пращанням з добре відомими і близькими серцю місцями на довгі літа.

В Кракові пережив декілька тижнів тривожного й гнітучого дожидання. В Европі йшли дипльоматичні митарства.

Повінь то підносила плесо розбурханого моря, то ніби вода втихала й вертала в свої звичайні береги. Часописи то били в дзвін, то заспокоювали читачів, що все лишиться по старому, бо ніхто не схоче брати на себе відповідальности за таку катастрофу, якою для Европи була би велика війна. Люде читали й вірили та дурили себе миролюбивими настроями монархів, парляментів і всіх тих високопоставлених людей, що рішали про життя, смерть і каліцтво мілонів спокійного населення. Лепкий читав своє „Кидаю слова".

„Бийте в дзвін, бийте в дзвін на тривогу, щоб збудився малий і великий, щоб до праці метнувся усякий, щоб не було на ратунок пізно, — бийте в дзвін, бийте в дзвін на тривогу!

Гать будуйте кріпку і високу, щоб нас море грізне не залляло, щоби ми у багні не застрягли та щоб внуки дідів не прокляли, що не вміли краю боронити; — Гать будуйте кріпку і високу!

Чуть гам і шум і рев скажений!"

Зі смутком дивився він, коли видруковано вперве ці прості, але щирі слова. Року Божого 1911...

А нині рік 1914. Ані дзвона не чути, ні гати не видно.

Пропало!

В чудо миролюбія не вірив. Знав, що війна затіяна давно, що вона назріла в утробі своєї матери-наживи і що мусить явитися на світ по законам історичної льоґіки, як конечність, котрої і конем не обідеш.

Що робити з собою і з родиною?... Що треба буде, а тепер поїде на рідну землю, до своїх людей.

Та відїхати не було легко. Звичайно спішився Богдан у свої вакаційні подорожі, тепер відїзд відкладав з дня на день. Жаль було лишити книжки, образи, різьби, те все, що пильно довгі літа збірав, не жаліючи важко запрацьованого гроша і відмовляючи собі не одної приємности. Кінчив третій том літератури (два перші томи під заг. „Начерк історії української літератури" появилися накладом „Галицької Накладні") і віршовану драму „Мотря". Конче хотів довести одно й друге до кінця. А життя не давало.

Робилося душно, як звичайно перед бурею буває. Вибуху треба було сподіватися кождої днини.

Поїхав до Борислава, до свого шваґра о. Івана Ліщинського

Там одного ранку побачив цісарський маніфест: „До моїх народів!"

„До — моїх!"

Копальняні робітники кинули працю, на головній вулиці счинилася глота. Глоту збільшили валки резервістів, що з усіх сусідних сіл напливали на бориславський дворець. Місто ві грозила небезпечна ніч. Тоді з воріт одного дому, з крісами на раменах, виступили відділи нашого Січового Стрільця і втримали в Бориславі порядок.

Був це перший діловий виступ нашої відновленої армії, а краще сказати її завязку. Команду тримав покійний сотник Ґутковський, що на другий рік погиб у Карпатах.

Тоїж ночі відбулася в мешканню шваґра Лепкого ревізія. Шукали за стрілецькою амуніцією. Доноси і провокації дали про себе чути, заки ще перші стріли залунали.

На другий день відбулася благальна служба Божа в церкві, на котру явилися також бориславські стрільці у своїх буро-зеленкуватих одностроях.

„Боже великий, всесильний, Русь Україну спаси!" — і всі голови похилилися до долу, а думки всіх знялися в гору.

На переді стояв теж в одностроює інж. Филип Левицький, що своїм ростом і козацьким виглядом нагадував давніх Запорожців. І його нині теж нема між живими і багато, багато других, що були тоді в церкві...

Почались пращання і відпроваджування тих, що ішли на війну (між иншим приятеля родини Лепких, Антона Максимовича, що його накладом появилася збірка про „Шевченка"). Знайомі вертали з зелізниці до дому, як з Голгофти. Починалася дійсно українська Голгофта, котрої тоді певно навіть найбуйнійша фантазія не могла предбачити й уявити собі.

Лепкому треба було подумати, що зробити з собою і з родиною, щоби десь перетрівати „Бурю".

Що? Їхати до тестя і шваґра, котрі сиділи у Вороненці в Карпатах. Нікому й на гадку не приходило, щоби війна замандрувала там, де медвідь „добрий вечір" каже. Війна не потріває довго. Кілька неділь і — мир. Тепер, при тих велитенських арміях, при таких гарматах, літаках і других „здобутках культури мордовання ближнього", бої мусять скоро скінчитися. Не стане ні людей, ні гроша. Вистрілять останню золоту кулю і замиряться. Такої гадки були навіть військові люде. Та практика пішла дальше всякої теорії.

Останнім поїздом приїхав Лепкий з родиною до Яремча. По дорозі бачив, як ловили „шпіонів" і як ґоріла Надвірна, котру нібито підпалили шпіони. В Яремчу застав тестя і жінчину родину, між иншими також свого шваґра д-ра Романа Перфецького, з батьком і з двома братами.

Довідався, що до Вороненки нема що їхати, бо їх „евакували" з хати, яка лежить біля тунелю. Тунель і найблище окруження зайняло військо.

Треба було замешкати в готелю Ганусa.

Невідомо коли і як зробилися інтернованими. Вільно було йти лиш до Дори і до водопаду. Дальша свобода була припинена. Всюди снувалася жандармерія та стояли військові варти. Це змалював Лепкий у свому нарисі „Папери є?"

В Дорі перебувало чимало наших. Між иншими брат Богдана, Микола (другий брат, Лев, пішов один з перших до Стрільців), покійний о. Теодозій Лежогубський, проф. Рибачек і другі. В місцевого пароха збіралися вони та журилися війною. Газети й листи перестали приходити, почала урядувати так звана „почта-губа". Найдивніщі вісти доходили до них. Ось вже Сербія завойована, ось Варшава добута, ось-ось і буде мир.

А тимчасом Москалі заливали Галичину, наших людей вішали гонведи і не-гонведи, як шпіонів, Українець опинився між молотом і ковалом. Остався у власній хаті, прийшли Москалі, то як Мазепинця переслідували його, або вивозили далеко на схід і на північ, — тікав, так на його дивилися „свої", як на шпіона і при першій ліпшій вагоді помогли йому втекти — на другий світ.

Ті, що сиділи в Дорі і в Яремчу, не знали що діється з їх своякими, або добрими знайомими в Делятині і в Микуличині. А діялося таке, що краще й не згадувати. Не знаючи, організували стрілецький відділ і заходилися коло заснования шпиталю в Дорі, або в Яремчу для наших воєнних видужанців.

Осінь була преґарна, урожай, якого найстарші люде не памятали.

В тихі, місячні ночі, чули далекий гук і бачили на небі якісь нові світла. Це йшла велика битва під Галичем.

А з полудня на північ, з Угор крізь Карпати все їхали і їхали залізничі поїзди, з преґарно вдягненими драґунами й гузарами, іржали у ваґонах пещені, гладкі коні, що їх чоч до карити впрягай. Яремчанські і доранські „літники", що на диво довго засиділися цього, 1914 року, у своїх літнинях, виносили спрагненим воякам воду з вином, або з малиновим соком, з наших карпатських малин, та частували їх сигарками. Панночки обдаровували вояків квітками, на котрі був найбільший попит, бо вояки вірили, що така квітка, це щастя, — вона збереже їх від кулі.

Аж з початком вересня перестали йти поїзди з гір на доли, а чимраз більше їхало їх з долів у гори, — особливо в ночи, щоб не чули люде, як ті поїзди стогнали з болю. Везли покалічених і тяжко ранених з побоєвищ до мадярських шпиталів поза Карпатами.

Перші зимніщі осінні вітри стали розвівати оптимістичні ілюзії наших поневільних літників. Видно справа з війною не така-то легка і проста, як їм дотепер здавалося. І не така чиста.

Почта-губа стала приносити вісти, що там-то увязнено, там засуджено, а там розстріляно, а там повішено такого-то а такого злочинця, котрий в ночі зі свічкою до пивниці ходив, старе футро тріпав, зеркалом до сонця вилискував, — білу корову на пасовиско пускав, а все, щоб ворогам стратеґічні знаки давати.

Армія, котрій побіда не сприяла, бо її боєва тактика не відповідала воєнній практиці після балканської та російсько-японської війни, або прямо тому, що сили були за малі, — та армія, чи там її управа, звалювала всю вину на зраду. Зраджували, risum teneatis, українські селяне й інтелігенти, котрі на ту війну дивилися, як на боротьбу з царатом і як на визволення закордонних братів з московської неволі, не прочуваючи навіть, що Відень мав свої власні, далеко не ті пляни.

Дальший побут в Яремчу робився неможливим.

Колишній товариш Лепкого, начальник стації, сказав йому одної ночи, на самоті, зачинивши всі двері: „Згубися!"

— Куди?

— Куди хочеш, щоб тебе тільки тут не було.

Тої ночі на спіх Лепкий з родиною перебрався до Вороненки, з котрої знято залогу, бо її треба було на долах. В Яремчу лишив усе. Третій том літератури й історичну драму „Мотря" також. Незабаром російські ґранати збурили готель Ганусa до тла. З „чисель", під якими мешкав Лепкий, і сліду не стало. Його брат Микола, оставcя в Дорі і бачив, як готель вилітав у воздух.

У Вороненці родина Лепких та ще дві-три знайомі родини теж довго не загріли місця. На другий, чи третій день почулося те саме: Згубися!

— Куди?

— Через Карпати на угорський бік.

Лепкий розпрощався з рідною землею.

Почалася нова глава в його життєвім романі. Імя тій главі: „На еміграції".

*) Дякуючи ласкавому позволенню берлінського видавництва „Українське Слово", редакція „Свободи" має змогу подати тут уривок з біографічного нарису д-ра Зенона Кузелі, який появиться в ювилейній збірці „Золота Липа", присвяченій Богданови Лепкому.

ГУСИНЕ ПЕРО, ЯК ПЕРО ДО ПИСАННЯ.

Більше як тисячу літ уживали люде до писання гусиного пера. Та ніхто не знає, коли почали уживати його. В старинних часах писали твердим рильцем. Рили ним по дощинці, потягненій воском. Пізніще війшло у звичай гусине перо. Перші сліди таких пер стрічаємо в Еспанії, мабуть між Ґотами й Анґльосасами. Анонімус Валезій каже, що Теоторик Великий (500 року після Хр.) підписувався пером; яким цього не знаємо. Около 650 року згадують уже гусині пера. Уживали пер з вірлів, ворон і сорок. До початка 16-го століття вживали до писання трощі, а взірцеві рукописи, святі письма писали кистю. Найбільшеж таки до писання вживали гусиного пера. І коли 1830-го року винайдено металеве перо, то всетаки гусине перо ще довго не виходило з уживання (аж до 80-тих років). Олександер Дімасин (французький письменник), писав виключно гусиним пером. Все мав їх на столі повну коробку. Він просто оживав чув насолоду, коли перо скрипіло по сильному сатинованому папері, якого вживав як і його отець. А рукописи із під гусиного пера гарні і читкі.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ПОЗІР! ПОЗІР!

Сим подається до відома всім нашим читачам, що присилаючи до поміщення ріжні оголошеня до часописи „Свобода", треба рівночасно враз з оголошеннями присилати і належитість за них. Щоби читачі могли орієнтуватися яка належитість має бути прислана враз з даним оголошенням, будуть ласкаві за кожде написане в оголошение одно слово числити 2 цт. коли таке оголошение має 30 або більше слів. За оголошення котрі не мають 30 слів платиться 50 цнт. за раз. Ся постанова входить в життя 1. грудня б. р. Виняток творять лишень відділи У. Н. Союза, котрих оголошення мають бути підписані місцевим урядом відділу. Всі оголошення мають бути присилані до адмістрації „Свободи" 5-6 день перед днем оголошення їх в часописи, так що колиби вимагала сего потреба, був час порозумітися зі сторонами. Сторони котрі не схотять пристосоватися і придержуватися повисших правил, не можуть відтак нарікати на часопись, що непоміщено їм оголошеня чи оголошень.

Адм. „Свободи".